

BOĞAZKALE ARŞİVİNDEN BİR TABLET FRAGMANI (Bo 7929) VE HİTİT YAZIŞMALARINDA BİR İYİ DİLEK: DINGIR^{MEŠ} TI-*an harkandu* ‘TANRILAR HAYATTA TUTSUN’

NEW TABLET FRAGMENT IN BOĞAZKALE ARCHIVE (Bo 7929) AND A GOOD WISH IN HITIT LETTERS: DINGIR^{MEŠ} TI-*an* *harkandu* ‘MAY THE GODS KEEP ALIVE’

Makale Bilgisi | Article Info

Başvuru: 14 Eylül 2022	Received: September 14, 2022
Hakem Değerlendirmesi: 24 Eylül 2022	Peer Review: September 20, 2022
Kabul: 12 Ocak 2023	Accepted: January 12, 2022

DOI : 10.22520/tubaar2022.31.008

Gülgüney MASALCI ŞAHİN*

ÖZET

Eski Yakın Doğu’da özellikle yazışmalarda kullanılan bir iyi dilek kalıbı DINGIR^{MEŠ} TI-*an harkandu* “tanrılar (seni) hayatta tutsun” ifadesi Hitit metinlerinde de görülmektedir. Bu iyi dilek birbirine rütbece denk olan memurlar ya da krallar arasındaki yazışmalarda sıkça kullanılmıştır. Bo 7929 numaralı tanıtılacak tablet fragmanında da de benzer kalıbın geçtiği düşünülmektedir. Bu bakımdan bir mektup fragmanı olması muhtemeldir. Tablet Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesinde olup 1987 yılında Berlin’den gelen tabletlerdendir. Çalışmada tablet fragmanının transliterasyonu yapılarak tercüme önerisi sunulacak; sözcükler üzerinde durulacak ve filolojik yorum yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hititler, Boğazkale, çivi yazılı tablet, mektup, iyi dilekler.

* Dr. Öğretim Üyesi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü.
e-posta: gulguney.masalci@tj.bilecik.edu.tr ORCID: 0000-0003-2692-874X

ABSTRACT

The phrase DINGIR^{MEŠ} TI-*an harkandu* "the gods keep (you) alive", a well-wisher phrase used especially in correspondence in the Ancient Near East, is also seen in Hittite texts. This good wish was frequently used in correspondence between officials or kings who were equal in rank. It is thought that a similar expression was used in the tablet fragment to be introduced. For this reason, it is likely to be a fragment of a letter. The tablet is in Ankara Anatolian Civilizations Museum and is one of the tablets that came from Berlin in 1987. The present study offers a transliteration of the tablet and philological commentary on the vocabulary.

Keywords: Hittites, Boğazkale, Cuneiform tablet, letter, good wishes.

GİRİŞ

Eski Yakın Doğu'nun pek çok kültüründe olduğu gibi Hititler, iyiliğin, kötülüğün, hastalıkların ve şifanın tanrılardan geldiğini düşünürlerdi. Bu anlayışa göre, tanrılar isterse bir kimseyi hasta dahi olsa uzun yıllar yaşatabilirdi. “Onun için yıllar kısadır” denilen III. Hattuşili'nin Tanrıça Istar sayesinde ayakta kaldığı kralın bizzat kendisi tarafından kaydedilmiştir (CTH 81 st.14 vd: Otten, 1981, s.4 vd.; van den Hout, 2003, s. 199).. Tanrılar savaşlarda kralın önünden koşar, elinden tutar, ya da arkasında dururlardı.

İyilik, sağlık, uzun ömür, kötülüklerden korunma dilekleri günümüzde dahi tüm kültürlerde insanların birbirine ilettikleri ifadelerdir. Eski Yakın Doğu'da “benim için her şey iyi, senin için de her şey iyi olsun” şeklinde başlayan selamlaşma ve iyi dilekler bölümü, devletler arası yazışmalarda görülmektedir. Bu iyi dilekler bölümü gönderici ve alıcının aynı statüde olduğu ya da alıcının üst bir konumda olduğu durumlarda kaydedilirken asta yazılan durumlarda kaydedilmediği bilinmektedir (Moran, 1992, s. xxiii; Mynářová, 2007, s. 57 vd.). Hitit devlet arşivlerinde mektuplarda ve bazı antlaşma metinlerinde kayıt altına alınan bu ifadelerin belirli kalıp cümleleri bulunmaktadır.

Hitit belgelerinde de Eski Yakın Doğu'da olduğu gibi bir iyi dilekler bölümü bulunmaktadır. Bu yazışma kalıbını Mezopotamya'dan almış olmaları muhtemeldir (Oppenheim, 1967; Karauğuz, 2019, s. 15). Birbirine eşit unvanında kişiler ya da düşük rütbeli kişinin yüksek rütbeli kişiye yazdığı iyi dilekler söz konusu olmuştur. Eş rütbeli kimseler bu şekilde birbirini selamlarken rütbesi yüksek biri kendinden düşük rütbedeki birine yazarken bu iyi dilek ve selamlama kısmını atlamıştır. Kimi zaman belgeyi yazdıran taraf, kendisi için her şeyin yolunda olduğunu ifade ettikten sonra *human SIG5-in ešdu* “(senin için) her şey iyi olsun” diyerek giriş yapılmıştır.

HKM 21 (Mşt 75/20; Alp, 1991, s. 154)

ay.

16 *UM-MA* ^m*Ša-an-d[a]* *A-NA* ^m*Uz-zu-u*

17 *ŠEŠ DÜG.GA-YA QÍ-[B]Í-MA kat-ti-mi SIG₅-in*

18 *Ü MA-HAR ŠEŠ DÜG.GA-[YA hu-u-ma-an SIG5-in e-eš-du*

16-17 Şanda şöyle (der). Sevgili kardeşim Uzzu'ya söyle! Benim yanımda (her şey) iyi.

19 ve sevgili kardeşimin huzurunda her şey iyi olsun.

Yakın Doğu'da spesifik olarak tanrıların adları bu iyi dileklerde anılırken (Hoffner, 2009, ss. 28-29) Hitit belgelerinde büyük çoğunlukla özel olarak bir tanrının adı geçmemiştir ve “tanrılar” ifadesi kullanılarak kaydedilmiştir.¹

DINGİRMEŠ TI-*an harkandu*, Tanrılar (seni) hayatta tutsunlar, sözünün ardından DINGİR ^{MEŠ} *aššuli pahšandaru* “iyilikle korusunlar” şeklinde devam ettiği görülmüştür. Özellikle Maşat höyük mektuplarında sıkça geçmektedir:

HKM 71 (Mşt 75/111; Alp, 1991, s. 254 vd.)

ay.

32 *UM-MA* ^m*D**U-mi-ya*

33 *A-NA* ^m*Uz-zu-u ŠEŠ.[DÜ]G.G[A-Y]A*

34 *QÍ-BÍ-MA*

Üst k.

35 DINGİR^{MEŠ} TI-*an har-kán-du*

36 *nu-ut-ta aš-šu-li*

37 *pa-ah-ša-an-da-ru*

32 Tarhunmiya şöyle (der)

33 Sevgili kardeşim Uzzu'ya

34 söyle!

35 Tanrılar (seni) hayatta tutsunlar

36 ve seni iyilikle

37 korusunlar!

Kimi zaman bu söz, *LI-IM DINGİR^{MEŠ}* “Bin tanrı” şeklinde de görülmüştür:

¹ Tanrı Ea'nın anıldığı özel bir selamlama HKM 2 satır 19-22'de ve *VBoT* 2 = EA 32, 15-18'de ek mektupta kaydedilmiştir. Bilgelinin Kralı Ea olarak ifade edilmiştir. Hoffner, her iki mektupta da iki kâtibin yazışması sebebiyle katiplerin koruyucu tanrısı Ea'nın dahil edilmiş olabileceğini ifade eder (2009: 60).

KBo 18.77 (Hagenbuchner, 1989, s. 156)

ay.

18' *LI-IM DINGIR*^{MEŠ} *aš-šu-li PAP-an-da-ru...*

18' Bin tanrı iyilikle korusun.

Tüm bu iyi dileklerin geniş bir versiyonu ismi kaydedilmemiş bir kraliçeden krala iletilen mektupta kayıt altına alınmıştır. *aššuli pahasandaru* kalıbının ise biraz daha farklı biçimde kaydedildiği görülmektedir:

GÜTERBOCK 1979 (Güterbock, 1979, ss. 142–44; Hoffner, 2009, s. 329)

1 *[A-N]A*^{DUTUŠI} *BE-LÍ-YA*

2 *[Q]Í-BÍ-MA*

3 *UM-MA MUNUS.LUGAL GÉME-KA-MA*

4 *MA-HAR*^{DUTUŠI} *BE-LÍ-YA*

5 *hu-u-ma-an SIG₅-in*

6 *e-eš-du*

7 *BE-LÍ-YA DINGIR*^{MEŠ} *TI-an*

8 *har-kán-du nu ANA*^{DUTUŠI}

9 *BE-LÍ-YA ŠU*^{HL.A-uš}

10 *a-ra-ah-za-an-da aš-šu-li*

11 *har-kán-du nu*^{DUTUŠI}

12 *BE-LÍ-YA pa-ah-ša-an-ta-ru*

13 *ka-a-ya kat-ti-mi*

14 *hu-u-ma-an SIG₅-in*

1-2 Beyim Majesteme söyle!

3 Kölen kraliçe şöyle (der):

4-6 Beyim majestemin huzurunda her şey iyi olsun!

7 Beyimi tanrılar hayatta

8 tutsunlar. Majestem

9-12 beyimin etrafında ellerini iyilikle/sevgiyle tutsunlar ve majestem beyimi korusunlar!

13-14 Burada benim yanımda her şey iyi.

Tüm bu iyi dileklerin daha geniş versiyonunda ise, bir büyük krala ya da kraliçeye yazılan mektupta ülkesinin, saraylarının eş ve çocuklarının, yaya ve arabalı savaşçıların iyi olması için dilekte bulunduğu bilinmektedir. II. Ramses'in Puduhepa'ya yazdığı KBo 23.33 numaralı mektup örnek olarak gösterilebilir: “*Sen [kız kardeşim] de gayet iyi [olasın! Hattušili], Büyük [Kral], Hatti Ülkesi'nin kralı, kardeşim de iyi olsun! Onun [sarayları], erkek evlatları, piyade askerleri, atları, [savaş arabaları] ve [topraklarında her şey çok] iyi olsun! Sen [kız kardeşim de] çok iyi olasın! Kardeşim Hatti kralı büyük [kral] Hattušili de çok iyi olsun. [Evləri, oğulları, askerleri, atları, arabaları] (ve) ülke toprakları da iyi olsun!* (Edel, 1994, s.106 vd; Ünal, 2014, s. 498)”

Hitit belgeleri devlet arşivine ait belgeler olduğundan halk arasında bu sözün kullanılıp kullanılmadığı bilinmemektedir. Ancak Maşat mektuplarında memurların şahsi yazışmalarında dahi bu iyi dilekleri birbirlerine iletmeleri bunu kanıtlar niteliktedir. Günümüzde dahi kullanılmaya devam etmesi de bu sözlerin bir kalıp olarak kullanılsa dahi sadece resmi yazışmalarda kullanılmadığını düşündürmektedir. Aşağıda tanıtılacak tablette *DINGIR*^{MEŠ} *TI-an* ifadesi kaydedildiği görülecektir. Tablet devami kırıktır ancak benzer bir söz gurubunun başına ait ifade bulunması belgenin mektup olabileceğini düşündürmektedir.

Aşağıda tanıtılacak tablette *DINGIR*^{MEŠ} *TI-an* ifadesi kaydedildiği görülecektir. Tablet devami kırıktır ancak benzer bir söz gurubunun başına ait ifade bulunması belgenin mektup olabileceğini düşündürmektedir.

Bo 7929 (CTH 209 Mektup Fragmanları, https://www.hethport.uni-wuerzburg.de/hetkonk/hetkonk_abfrage.php?c=209)

Açık kahverengi olan tablet parçasının uzunluğu 3.5 cm, genişliği 3.3 cm ve kalınlığı 1 cm'dir.

Metnin kırık olması sebebiyle net bir tercüme yapabilmek mümkün olmamakla birlikte fragmanın arka yüzünün bir tercüme denemesi aşağıda verilmiş ve kelimelerin filolojik yorumu yapılmıştır.

Transliterasyon

öy.

BOĞAZKALE ARŞİVİNDEN BİR TABLET FRAGMANI (BO 7929) VE HİTİT YAZIŞMALARINDA BİR İYİ DİLEK

x+1] x[

2'] *ri*[?] ŠE[Š

3']DINGIR^{MEŠ} TI-an [har-kán-du?

4' ŠE]Š- YA ku-i-e-eš[

5']ru x [

6']ŠEŠ –Y[A

7' n]a-aš GIS[?] [

8']ku[?]- [

ay.

x+1] x x x [

2' x-]un nu-mu me-mi-i[š

3'] x^{HLA} -wa-aš-ši a-ni-y[a

4']KUR[?] DUMU.NITA me-mi-iš-t[a

5' -]ma-wa-aš-ši ALAM^{HLA}[

6']e -da-az ZI-za e-e[š

7']x ma-a-an DUMU.NITA up-pa-i[

8' DINGIR[?]]LIM[?] ki-e-ya [AL]A[M

9' -]hi[?] nu GIM-an [

10'] ŠEŠ-YA te-i[z-zi

Tercüme

ay.

2']... Bana söyledi(ğin?)[

3']...lar (meselesi) yerine getir[

4']ülke(de?) erkek çocuk devamlı söyledi[i

5' -] fakat ona bu heykeller[

6'] ...dan isteği ol[sun[?]

7']Eğer erkek çocuğu gönderirse[

8' Tanrı(nın) bu [hey]ke[li

9']... ve nasıl[

10']Kardeşim söyl[er

FİLOLOJİK YORUM

öy.

2' ŠEŠ : Hititçesi *negna-/nekna-*; Akadcası *AHU*: Erkek kardeş anlamına gelen sözcük belgede ŠEŠ-YA “kardeşim” olarak da geçmektedir (Rüster-Neu, 1989, s. 131; Weeden, 2011, s.612 ; Ünal, 2016, s. 371). Mektup metinlerinde kardeşim hitabı, gerçek bir akrabalığın yanı sıra birbirine eş rütbede görevliler ya da krali kişiler arasında kullanılmaktadır.

Mektup fragmanında geçen ŠEŠ sözcüğü, mektubun iki denk rütbeli kişi - iki büyük kral/kraliçe ya da denk rütbede iki memur - arasında yazılmış olabileceğine işaret etmektedir. “Kardeşim” hitabı kullanılan yazışmalarda, iyi dileklerin alıcı ve göndericinin anılmasının ardından gerçekleştirildiği bilinmektedir.

3' DINGIR^{MEŠ} TI-an

TI *hueš-*, *huiš-*, *huš-*: yaşamak, hayat (Tischler, 1983, s. 264 vd; Puhvel, 1991, s. 332 vd.; Ünal, 2016, s. 192).

TI-an *hark-* “hayatta tutmak” (Beckman, 1983, s. 39).

Bu söz grubu, iyi dilek olarak yalnızca mektuplarda geçmez. Yukarıda değinildiği gibi nadiren tanrı isimleri ile anılmıştır. Kraliyet rüyalarına ait kayıtlardan biri olan KUB 15.1'de Uda kentinin Şarruma'sına edilen bir dua olarak görülmüştür:

I 20-21 ... EN-YA ^DUTU^{SI} TI-nu-an *har-ti* “Beyim, majestemi hayatta tut!” (de Roos, 2007, ss. 89, 98).

ay.

3'

an(n)iya- çalışmak, (bayram, merasim) icra etmek, yerine getirmek (Tischler, 1983, s.30; Puhvel, 1984, s. 66vd.; Ünal, 2016, ss. 64-65). Kelimenin tamamı olmadığı için yerine

aniyatt- iş, icraat, görev, ritüel malzemesi, kralın kıyafet ve takıları (Tischler, 1983, s. 30; Puhvel, 1984: 69; Ünal, 2007, s. 31) sözcüğü yer alabilir.

4' **DUMU.NITA:** Erkek çocuk. (Rüster - Neu 1989, s. 312; Weeden 2011: 203 vd; Ünal, 2016, s. 108).

Hitit kraliçesi Puduhepa'nın Mısır Kralı II. Ramses'e yazdığı mektupta kraliçe, kız ve erkek evlatlar yetiştirdiğini aktarmıştır:

KUB 21.38 (ÄHK 101) (Edel, 1994, s. 216 vd.; Hoffner, 2009, s. 281 vd.)

öy.

57' *na-at i-ya-at-ta ku-iš* DINGIR^{LUM} ŠA SAG.DU-YA nu<-mu> MUNUS.LUGAL GIM-an DUTU

URUTÚL-na^{DU} Hé-bat^D İŠTAR-ya i-ya-a[t]

58' *nu-mu IT-TI ŠEŠ-KA ha-an-da-it nu-za* DUMU. NITA^{MEŠ} DUMU.MUNUS^{MEŠ} DÚ-nu-un ...

57' Onu yapan benim kişisel tanrımdır. Ve Arinna'nın Güneş Tanrıçası, Fırtına Tanrısı, Hepat (ve) Şauşga **beni kraliçe yaptıklarında**

58' Ve beni kardeşinle bir araya getirdiğinde ben erkek çocuklar ve kız çocuklar yaptım.

Hitit kralı III. Hattuşili'nin kızının Mısır kralı II. Ramses ile evliliği ile ilişkili yazışmalarda çocuk meselesi

konu edilmiştir. KBo 8.12 (ÄHK 66) ve KUB 3.83 (ÄHK 67) numaralı Akadca yazılmış mektupların Hattuşa'dan yazılmak üzere kaydedilen taslak ya da gönderilmemiş mektuplar olduğu anlaşılmıştır Hattuşili, kızının hamile olmasından ötürü Ramses'i tebrik etmekte ve bebek erkek olursa bir Hatti kasabasını vereceğini müjdelemektedir (Cordani, 2017, ss. 100-101)..KUB 23.105 (ÄHK 110) ise konu ile ilgili bir başka yazışmadır. Erkek evlat meselesi Hattuşili'den Ramses'e hitaben şöyle anılmaktadır:

KUB 23.105 (ÄHK 110) (Edel, 1994, ss. 230-231)

4' [*ma-a-an* KU]R^{URU} HA-AT-TI A-NA DUMU-ŠU [*pi-ih-hu-un ma-an-za ma-a-an* DUMU.NITA *ha-aš-ta*]

5' [*zi-ik-ma A-N*]A DUMU.MUNUS-YA DUMU.NITA Ú-UL i-ya[-aš ...

6' [*ku-it-ki* Ú-UL-at-kán A-NA ŠEŠ-YA -pát [DUMU.

NITA *i-ya-u-wa-an-zi ki-ša-ri*]

4' Eğer çocuk [verseydin ve eğer erkek çocuk doğsaydı] Hatti [ülk]esi (topraklarını) verecektim.

5' [Seni ise] kızıma bir oğul verme[din...]

6' Kardeşimin [oğlu olması herhangi bir şekilde] mümkün değil mi?

DUMU sözcüğü hem oğul hem çocuk anlamlarını karşılarken, NITA ile birlikte geçmesinin nedenini araştıran Weeden, Sumerce ve Hititçe'de gramatik olarak cinsiyet ayrımı olmadığına dikkat çekerek, Akadca'da çocuğun cinsiyetini (erkek olduğunu) belirten fonetik tamamlayıcı DUMU^{RU/RI}'yi örnek göstermiştir. DUMU. NITA'nın kullanımını da Sumerce'de bir Akadca ayrımı yapma girişimi olabileceği şeklinde değerlendirmiştir (Weeden, 2011, s. 203).

Logogram olarak S. R. Bin-Nun, IBILA (Akk. *aplu*) "varis" olarak ifade ettiği DUMU.NITA ile "prens" DUMU.LUGAL arasında ayrım yapmıştır. DUMU.NITA logogramının işlevinin erkek çocukların birinci derece bir kraliyet karısının oğulları olduğunu belirtmek için kullanılmış olabileceğini belirtmiştir (Bin-Nun, 1975, s. 264). Pringle ise DUMU.US(NITA)'nın IBILA olarak okunmasına karşıdır ve varis olarak değerlendirilmesi için yeterince kanıt olmadığını üzerinde durmuştur (Pringle, 1993, s. 28).

Ancak Weeden'in belirttiği üzere KUB 14.3 numaralı Tawagalawa-Mektubu olarak adlandırılan belgenin bir satırında (öy. ii 30) sözcüğü, metinde *tuhkanti* ("Veliyaht, prens": Ünal, 2007, s. 730)'ye atıfta bulunduğundan, bu anlamda değerlendirmek mümkün olabilmektedir:

30 [^D]UTU^{ŠL}-wa ŠU-an A-NA DUMU.NITA *pa-a-i* [...

30 "Majestem elini oğluna ver..."

uppa-/uppiya- göndermek (Friedrich, 1952, s. 234; Ünal, 2007, ss. 760-761). *uppai* Prs. 3. Tekil şahıs: "gönderir"

5' **ALAM:** Hititçesi: *esri, sīna-*. Akadcası *ŠALMU*, heykel, figür (Friedrich, 1952, s. 264; Rüster-Neu, 1989, s. 205; Weeden, 2011, s. 436). Heykel gönderiminden söz eden bir mektup olan EA 41, Hitit Kralı Şuppiluliuma'dan Mısır kralına hitaben yazılmıştır:

EA 41 (Moran, 1992, s. 114; Hoffner, 2009, ss. 278-279).

23 [*mi-im-m*]a ša a-na a-bi-ka e-ri-iš-ta

24 [*at-ta ŠE*]Š-ya la-a ta-kà-al-la-a-šu

25 [x x x 2 ş]a- al- ma-a-ni ša KÜ.SIG17 1-en

26 [li-zi-iz] 1-en li-ši-ib ù 2 ALAN.MEŠ ša MUNUS.
MEŠ

27 [ša KÜ.BAB]BAR-ma ù ^{NA4}ZA.GİN ra-bi-ta «ù»
a-na

28 [... k]à-an-na-šu-nu ra-bu-ú ŠEŠ-ya [li-še-bi-la]

23-28 “Kardeşim, babandan [istediğim] hiçbir şeyi geri tutma [İki altın hey]kele gelince biri ayakta durur (diğeri) oturur (vaziyette olsun). Ve kardeşim, bana iki gümüş kadın heykeli gönder. Ve büyük bir lapis lazuli ve büyük stant...”

6’ ZI-za Hititçesi *iştanza(n)*-, Akadcası *NAPIŠTU* “nefes, öz, ruh, niyet, istek” (Friedrich, 1952, s. 301; Puhvel 1984: 468 vd.; Weeden, 2011, s. 649; Ünal, 2016, s. 606).

Kraliçe Puduhepa’dan Mısır kralı II. Ramses’e yazılmış KUB 21.38 numaralı mektupta (Edel, 1994, ss. 220-221) kraliçe Ramses’e (65) ... *ma-a-an-ma-at A-NA ŠEŠ-YA UL ZI-za nu A-NA ŠEŠ-YA ZI-ni lu-pa-aš-tin DÜ-mi* “Eğer onu kardeşim istemezse (kardeşim için kabul edilebilir değilse) kardeşime canını sıkacak bir şey yapar mıyım?” (Hoffner, 2009, s. 287) demektedir.

Kızının Mısır kralıyla evlenmesini isteyen III. Hattušili’nin bu isteği gerçekleşmiştir ve Hattušili’dan Ramses’e giden bir mektupta, Hattušili’nin Ramses’in kendisine yazdıklarını aktardığı satır şöyledir:

KUB 23.105 (ÄHK 110) (Edel, 1994, s. 230)

3’ [am-mu-uk ZI-aš a]r-nu-ut ki-i-wa É [-ir A-NA É ŠEŠ-YA tak-šu-ul DUMU.MUNUS-KA-ma MUNUS.LUGAL KUR ^{URU}MI-IZ-RI e-eš-zi]

3’[Benim isteğimi yerine getirdi. Bu e[v kardeşimin eviyle dost(tur) Kızın ise Mısır şehri ülkesinin kraliçesidir]

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bo 7929 numaralı Hititçe çivi yazılı tablet fragmanı, kırık olması dolayısıyla net bir tercüme sunmaya olanak sağlayamamıştır. Ancak, metin içinde geçen DINGIR^{MEŠ} TI-an ifadesi *hark-* fiiliyle tamamlandığında özellikle mektuplarda kullanılan bir iyi dilek olarak tanımlamak mümkün olabilir. Eski Yakın Doğu’da devletler arası yazışmalarda da sıkça geçen bu ifade, Hitit metinlerine de Mezopotamya kanalıyla geçmiş olmalıdır. Yazışmalar dışında da belgelerde yer aldığı bilinmekle birlikte öncelik olarak mektuplarda geçtiğini söylemek mümkündür. Mektuplarda alıcı ve göndericinin belirtilmesinin ardından esas konuya geçmeden önce kullanılan bu

kalıp, farklı söz gruplarıyla birlikte de kullanılmıştır. Bu belgede ne yazık ki bahsi geçen kısımlara rastlanmamıştır.

Tablet fragmanında aynı zamanda ŠEŠ-YA “erkek kardeşim” ifadesinin bulunması, mektup tabletlerinde tarafların birbirine yazdığı akrabalık bağından öte birbirine denk olmayı ifade eden kardeşlik sözünü çağrıştırmaktadır. Metindeki ZI sözcüğü, taraflardan birinin isteğ(ler)i ile ilgili olabileceğini düşündürmektedir. Bunlar arasında ALAM^{HI.A} “heykeller” bulunuyor olmalıdır. Bunların yanı sıra bir DUMU.NITA “erkek çocuğun” gönderilmesi söz konusu olmuştur. Metnin kırık olması sebebiyle net bir şey söylemek uygun değilse de sözü geçenin kraliyet ailesinden bir çocuk olma olasılığı bulunmaktadır.

TEŞEKKÜR

Bu çalışma Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi 2021-02.BŞEÜ.04-05 numaralı Bilimsel Araştırma Projesi kapsamında gerçekleştirilmiştir. Tablet fragmanı aynı zamanda Ankara Üniversitesi bünyesinde yürütülen 21B0649002 Proje ID’li BAP projesi kapsamında dijital ortama aktarılan tabletler arasındadır. Yayın izni için Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi Müdürü Yusuf Kıracı’ya, tablet seksiyonu çalışanlarına, proje ekibinden Semra Dalkılıç’a, tabletin yayın izni kendisinde iken, yayın için izin veren Doç. Dr. Özlem Sir Gavaz’a teşekkürlerimi sunarım.

KAYNAKÇA

- Alp S. (1991). *Hethitische Briefe aus Maşat- Höyük*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Beckman, G. (1983) *Hittite Birth Rituals* (StBoT 29), Wiesbaden: Otto Harrasowitz.
- Edel, E. (1994). *Die ägyptisch-hethitische Korrespondenz aus Boghazköi in babylonischer und hethitischer Sprache (ÄHK)*, Opladen.
- Friedrich, J. (1952). *Hethitisches Wörterbuch*, Heidelberg: Carl Winter.
- Güterbock, H. G. (1979). "Some Stray Bogazköy Tablets.", *Florilegium Anatolicum: Mélanges offerts à Emmanuel Laroche.*, Ed. E. Masson. Paris: Éditions E. De Boccard: 137–144.
- Hagenbuchner, A. (1989). *Die Korrespondenz Hethiter Teil 1* (Theth 15), Heidelberg: Carl Winter.
- Hagenbuchner, A. (1989). *Die Korrespondenz Hethiter Teil 2* (Theth 16) Heidelberg: Carl Winter.
- Hoffner, JR, H. A.(2009). *Letters from the Hittite Kingdom*, Atlanta: Society of Biblical Literature
- Van Den Hout, TH. P. J. (2003). "Apology of Hattušili III", *The Contexts of Sculpture*, Ed. W.W. Hallo, Leiden, Boston: 199- 204.
- Karauğuz, G. (2019). *Hititlerde Haberleşme Diplomatiği Muhaberat ve Diğer Kil Mektuplar*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Moran, W.L. (1992). *The Amarna Letters*, Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press.
- Mynářová, J. (2007). *Language of Amarna - Language of Diplomacy: Perspectives on the Amarna Letters*, Prague: Czech Institute of Egyptology Faculty of Arts, Charles University in Prague.
- Otten, H. (1981). *Die Apologie Hattusilis III* (StBoT 24), Wiesbaden: Otto Harrasowitz.
- Puhvel, J. (1984). *Hittite Etymological Dictionary, Vol. 1 , Words beginning with A*, Berlin-New York-Amsterdam.
- Puhvel, J. (1991). *Hethitische Etymological Dictionary Vol.3: Words beginning with H*, Berlin-New York.
- Rüster, C.- NEU, E. (1989). *Hethitische Zeichenlexikon. Inventar und Interpretation der Keilschriftzeichen aus den Bogazköy-Texten*, StBoT Beiheft 2, Wiesbaden: Otto Harrasowitz.
- Tischler, J. (1983). *Hethitisches Etymologisches Glossar Teil I, A-K*, Innsbruck.
- Ünal, A. (2007). *Multilinguales Handwörterbuch des Hethitischen / A Concise Multilingual Hittite Dictionary/ Hititçe Çok Dilli El Sözlüğü*, Hamburg: Kovaç.
- Ünal, A. (2014). *Eskiçağ Anadolu Toplumlarında Puduhepa ve Zamani Kadın Anayanlı Bir Hitit Kraliçesi*, Çorum :Hitit Üniversitesi Yayınları.
- Ünal, A. (2016). *Hititçe-Türkçe, Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük, Hattice, Hurrice, Hiyeroglif Luvicesi, Çivi Yazısı Luvicesi ve Palaca Sözcük Listeleriyle Birlikte*, Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Weeden, M. (2011). *Hittite Logograms and Hittite Scholarship* (StBoT 54) Wiesbaden: Harrasowitz.

BOĞAZKALE ARŞİVİNDEN BİR TABLET FRAGMANI (BO 7929) VE HİTİT YAZIŞMALARINDA BİR İYİ DİLEK

